

Doel van de Nieuwsbrief

De Nieuwsbrief wil bevorderen dat historisch besef, kennis en inzicht weer een erkende plaats krijgen in het curriculum van de opleidingen Social Work. Het historisch geheugen heroveren. Daarom: deel ervaringen en ideeën, en ook onderwijsmateriaal zoals collegeries! Lees, studeer, analyseer: vertel studenten en professionals de leerzame geschiedenis van sociaal werk. Laat ze ook zelf spitten.

MOTTO: 'Kijk in de spiegel van het verleden' (Marie Kamphuis, 1986, pionier maatschappelijk werk).

Eerdere nieuwsbrieven te vinden op: <http://www.canonsociaalwerk.eu/nl/onderwijs.php>

Inhoud van dit nummer

- Uitnodiging studiemiddag 13 april 2010: Trends in de GGZ 1970-2010 – in Het Dolhuys, Haarlem	1
- Uit het onderwijs: Studenten aan de slag met de canon (HU Amersfoort)	2
- Promotie van de canon: Nieuwe maatschappelijk aandeelhouders	2-3
- Historische mijlpaal: Erfgoed gehandicaptensector in kaart gebracht	4
- Eerste Dag van de Geschiedenis van Sociaal Werk: 6 november 2009, een leerzaam symposium	4-5
- Studiemateriaal op de canon: Essays en collegeserie	5
- Gesignaleerd: scripties, artikelen, boeken.	6-9

UITNODIGING STUDIEMIDDAG DINSDAGMIDDAG 13 APRIL 2010

“Van de bossen naar de stad.”

Trends in de Nederlandse GGZ, 1970-2010.

Deze tweede studiemiddag van het Netwerk vindt plaats in Het Dolhuys, het nationaal museum van de psychiatrie. Schotersingel 2, Haarlem. www.hetdolhuys.nl

Programma:

12.50-14.00 uur **Rondleiding door het Dolhuys.** Opgave verplicht.

14.00 uur Opening studiemiddag door Jos van der Lans.

14.10 uur **“Van Kees Trimbos en Jan Foudraïne tot Vermaatschappelijking en Marktwerking”
Trends in de GGZ 1970-2010**

Voordracht door Joost Vijselaar, bijzonder hoogleraar Geschiedenis van de Psychiatrie, Universiteit Utrecht. Auteur van vele publicaties over de geschiedenis van de psychiatrie. Speciaal aanbevolen recente artikelen in *MGv*, zie rubriek Gesignaleerd, verder in deze nieuwsbrief

15.00 uur Koffie/Thee in het Museumcafé.

15.30 uur Vragen en discussie over de lezing.

15.45 uur Uitwisseling over het onderwijs .

16.30 uur Sluiting, napraten, borrel.

Korting entreprijs: Als we met meer dan 8 zijn (dat gaat lukken), krijgen we korting op de entreprijs van het Dolhuys: geen € 7.50, maar € 5,00. Ieder betaalt zelf die € 5,00. Bij aankomst melden dat u hoort bij de studiemiddag van de canon.

Rondleiding: De canonredactie biedt u de mogelijkheid van een rondleiding. De kosten daarvan zijn voor rekening van de redactie van de Canon. 12.50 uur verzamelen bij de balie bij de ingang, zodat de rondleiding ook echt om 13.00 uur kan beginnen.

Kosten: De studiemiddag wordt u aangeboden door de redactie van de Canon.

Aanmelding verplicht: Stuur een e-mail naar maarten.vanderlinde@hu.nl, met vermelding van (naar keuze):

- * rondleiding + studiemiddag of:
- * alleen studiemiddag.

UIT HET ONDERWIJS

Studenten Social Management (CMV) HU Amersfoort aan de slag met de Canon

Jolanda Berends, docent opleiding Social Management (CMV) van HU Amersfoort schrijft op 27 november 2009: 'Studenten hebben de Canon Sociaal Werk bestudeerd en kregen o.a. als opdracht zelf een venster te maken ... Zojuist heb ik de opdrachten Canon Sociaal Werk beoordeeld. Een aantal studenten heeft er heel veel werk van gemaakt. Ook heeft een aantal knip- en plakwerk ingeleverd. Daar was de opdracht wel erg gevoelig voor. Dus werken met Ephorus is wat mij betreft volgend jaar van belang. Ik zou je nog een lijstje geven van de gekozen onderwerpen, zo heb je een idee waar de studenten voor gekozen hebben. Ik maak onderscheid tussen voltijd en deeltijd studenten:

Voltijd (groepsopdracht): Nieuw studieprofiel Social Management (CMV) – Seksualiteit en relatievorming in de gehandicapten-zorg – Huize Agnes.

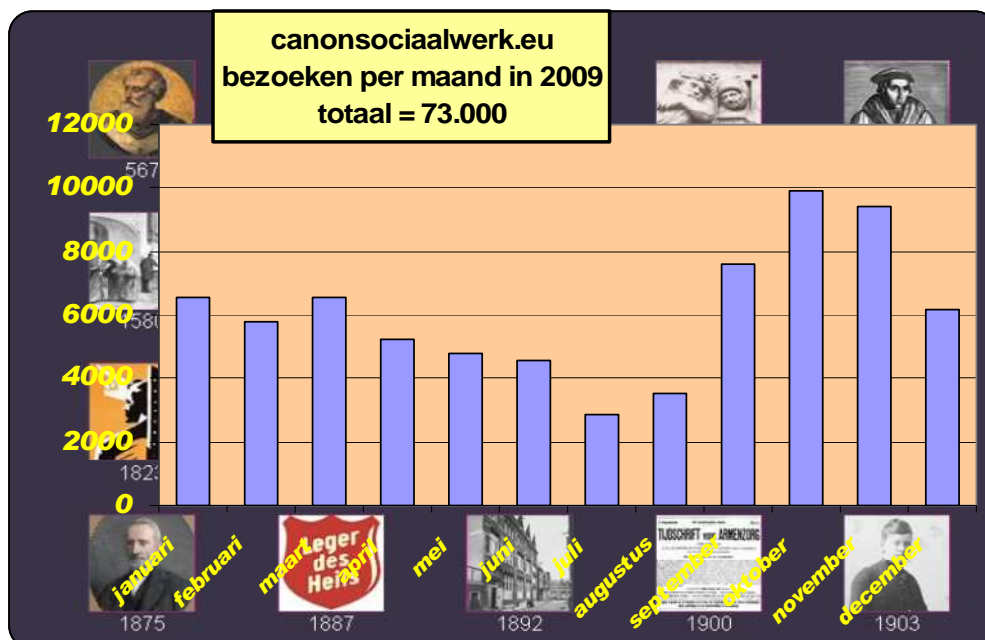
Deeltijd (naar keuze individueel of groep): De brede school – Aletta Jacobs – Koranscholen – Pannavoetbal – Diabetesvereniging Nederland – Immigratie – De brede moskee – Openbare bibliotheek – De Horst: van Sociale Academie naar Social Management (CMV).
Misschien leuk voor je nieuwsbrief.

PROMOTIE VAN DE CANON

73.000 bezoekers op canonsociaalwerk.eu

Dit aantal is voor alle drie canons gezamenlijk: Vlaanderen, Nederland, Internationaal. Vergeleken met 2008 (20.660 bezoekers) een stijging van 350%. Uit de cijfers blijkt dat studenten op hogescholen de canon raadplegen: topdrukte in de studieperioden en het aantal daalt als de toetsen gemaakt zijn en de werkstukken ingeleverd. Aantal bezoekers per maand

Januari: 6577	April: 5205	Juli: 2850	Oktober: 9930
Februari: 5793	Mei: 4766	Augustus: 3503	November: 9432
Maart: 6566	Juni: 4542	September: 7613	December: 6139

Unieke bezoekers per dag gemiddeld:

September 2009	234 per dag
Oktober 2009	300 per dag
November 2009	293 per dag – 552! BEZOEKERS OP 2 NOVEMBER 2009 – HET RECORDN 2009
December 2009	187 per dag

Nieuwe campagne voor maatschappelijke aandeelhouders van de canon

De Canon wil verder. In 2009 is er, dankzij de steun van de Nederlandse en Vlaamse overheid, een grote sprong voorwaarts gemaakt, maar eigenlijk is dat pas het begin. Er ligt nu een infrastructuur die het bijvoorbeeld ook mogelijk maakt om sectorspecifieke Canons (jeugdzorg, gehandicaptenzorg, maatschappelijk werk, etcetera) te gaan maken, er zijn ideeën over een historische catalogus van films en documentaires over sociaal werk, en de digitale historische bibliotheek is nog lang niet compleet. Kortom, er is genoeg werk aan de winkel.

Veertig brieven uitgegaan

Dat kost echter wel geld. Geld om te site te onderhouden, om publiciteit te maken, om nieuwe initiatieven op gang te brengen. Om die reden is de redactie eind december met een nieuwe campagne begonnen om maatschappelijke aandeelhouders binnen te halen. Er zijn veertig brieven uitgegaan naar instellingen, beroepsorganisaties, belangenorganisaties en beroepsopleidingen om een aandeel te nemen in de financiering van de Canon. Allemaal organisaties die belang hebben bij de verdere professionalisering van de sociaal werker en die daarom zelf veelvuldig gebruik zullen maken van de Canon. Het zou prachtig zijn (en voor het eerst in de geschiedenis) als het 'veld' zelf zo'n collectieve prestatie op eigen kracht zou kunnen verrichten.

Informeers eens bij uw directie of deze er al mee heeft ingestemd.

De aangeschreven organisaties kunnen naar keuze een aandeel nemen dat qua duur varieert van één tot vijf jaar. Dat kost tussen de 750 (één jaar) en 2250 euro (vijf jaar). Een langer aandeelhouderschap is dus relatief goedkoper, maar voor de redactie wel van grotere waarde met het oog op de continuïteit en kwaliteit van de Canon. De meeste ontvangers van deze Nieuwsbrief werken op een instelling die uitgenodigd is om maatschappelijk aandeelhouder te worden. Informeers eens bij uw directie of deze er al mee heeft ingestemd. (JvdL)

Fontys Hogeschool Eindhoven, Haagse Hogeschool, Movisie en VGN nieuwe aandeelhouders

De eerste positieve reactie was bijna per kerende post binnen en kwam van de Haagse Hogeschool / Academie voor Sociale Professions. Inmiddels prijkt het logo van de Haagse Hogeschool op ons digitale portaal: <http://www.canonsociaalwerk.eu/>. Bij het uitbrengen van deze Nieuwsbrief kwam bericht dat Fontys Hogeschool Sociale Studie Eindhoven het aandeelhouderschap voor vijf jaar verlengt. Movisie, het Kennisinstituut voor maatschappelijke ontwikkeling en de VGN, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland willen ook aandeelhouder worden. (MvdL)

Alle maatschappelijk aandeelhouders op een rij

Hogescholen:

- Fontys Hogeschool Sociale Studies Eindhoven
- Haagse Hogeschool, Academie voor Sociale Professions
- Karel de Grote Hogeschool Antwerpen

Civil society

- Divosa, Vereniging van managers op het terrein van werk, inkomen en sociale voorzieningen
- Movisie. Kennis en Advies voor maatschappelijke ontwikkeling
- Verdiwel, Vereniging van directeurs van lokale welzijnsinstellingen
- VGN - Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

Media:

- Alert. Het tijdschrift voor Sociaal Werk en Politiek in Vlaanderen
- TSS. Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken

Overheid

- Commissie Cultureel Verdrag Nederland-Vlaanderen
- Nederlands ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport
- Vlaams ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

HISTORISCHE MIJLPAAL

Erfgoed gehandicaptensector voorbeeldig in kaart gebracht

Anders dan in de psychiatrie heeft in het brede sociaal werk het historische besef en het redden althans bewaren van historisch erfgoed geen prioriteit (enkele uitzondering daargelaten). Met steeds grootsere fusies, verhuizingen, nieuwbouw, werkdruk, hypes, waan van de dag, managers-nieuwe stijl verdwijnen de traditionele bewaarplaatsen zoals koetshuizen, rommelzolders en opbergkasten waar aan het instituut verknochte medewerkers nog iets probeerden te redden.

Daarom is het zonder meer een historische mijlpaal - *en een voorbeeld voor andere sectoren!* - dat Markant en de VGN een boek hebben uitgebracht waarin de hele erfgoed-situatie in kaart wordt gebracht. Een indrukwekkend boek, veelzijdig en schitterend geïllustreerd. Heleen Dupuis: 'Dit is een mooi en spannend boek. Je krijgt een indringend beeld van de geschiedenis van de gehandicaptenzorg. Er zijn mooie, maar ook verschrikkelijke verhalen. Onze voorouders konden er ook wat van in de omgang met gehandicapten. **Bewaren van het erfgoed en vastleggen van de geschiedenis vind ik belangrijk. Wij staan immers op de schouders van voorgangers, van hun passie en hun naastenliefde. Maar we kunnen er ook uit leren hoe het niet moet.** Ik leer er uit dat je niet moet denken dat je het laatste woord hebt, dat je het per se bij het rechte eind hebt. Het is relativerend naar absolute meningen en overtuigingen. Bezig zijn met geschiedenis stimuleert je om kritisch naar je eigen concepten te kijken. Uit het boek blijkt dat er een grote rijkdom is aan materiaal, maar dat er ook veel verloren dreigt te gaan. De boodschap is duidelijk: zorg goed voor je geschiedenis, voor al die bijzondere verhalen.'

Liefdewerk en oud papier

Met deze woorden nam Heleen Dupuis, oud-hoogleraar medische ethiek, lid van de Eerste Kamer (VVD) en voorzitter van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN), het eerste exemplaar in ontvangst van het prachtig vormgegeven boek **Liefdewerk en oud papier. De geschiedschrijving van de gehandicaptenzorg**. De feestelijke aanbidding vond plaats in het kantoor van de VGN in Utrecht, met een veertigtal vertegenwoordigers van aangesloten instellingen. Zie voor bestelgegevens de rubriek "Gesignaleerd".

De VGN zal in voorjaar 2010 een 'lichte' stichting oprichten om te stimuleren dat het erfgoed wordt geïnventariseerd en bewaard en dat er vormen worden gevonden om het te presenteren in welke vorm dan ook, bijvoorbeeld exposities, publicaties, digitale media, canon, misschien een klein museum. (MvdL)

DAG VAN DE GESCHIEDENIS VAN SOCIAAL WERK

Een nieuwe traditie

Een goed begin van een nieuwe traditie: een jaarlijks evenement t.g.v. de Dag van de Geschiedenis van het Sociaal Werk. Het symposium (Utrecht, 6-11-2009) was leerzaam en geslaagd. Onderwerp: BUURT EN WIJK: BAKERMAT VAN SOCIALE ZORG - EEN ACTUEEL THEMA IN HISTORISCH PERSPECTIEF. Met ruim vijftig deelnemers mooi bezet. Het werkveld was vertegenwoordigd; docenten en studenten van zeven hogescholen. Dankzij cyberspace zijn de volgende teksten en bestanden beschikbaar:

- Maarten van der Linde over Johanna ter Meulen, eerste maatschappelijk werkster in de buurt: http://www.canonsociaalwerk.eu/1903_woningopzichteressen/2009-04%20Johanna%20ter%20Meulen,%20pionier%20outreachend%20werken.pdf
- Voor het inzichtgevende verhaal van Llewellyn Bogaers over de middeleeuwse buurten in de stad Utrecht en de plaats van armenzorg daarin, zie haar website: <http://www.levendverledenutrecht.nl/>
- Corrie Verstoep over het Bartholomeusgasthuis (1367) dat weer gaat functioneren als Huis in de Wijk: <http://www.bartholomeusgasthuis.nl/>

- Van het verhaal van Jan Steyaert over de armenjagers uit vroeger eeuwen en het actuele perspectief daarvan bestaat nog geen schriftelijke of digitale neerslag; ik verwijst u naar www.canonsociaalwerk.eu. Aansluitende verhalen over de ontstellende praktijken van armenjagers in vroeger eeuwen vindt u via het onvolprezen Google, zoekwoord "armenjager".
- De bijdrage van Jos van der Lans over het "waarom" en "wat we van de geschiedenis kunnen leren" is digitaal beschikbaar via zijn weblog, 13 november 2009: www.josvdlans.nl/weblog.asp

STUDIEMATERIAAL OP DE CANON

Essays op de canon-site

Moet het sociaal werk mensen dwingen of met zachte hand verleiden? Zijn problemen individueel oplosbaar of verdient een structurele aanpak de voorkeur? Zijn mensen zelf verantwoordelijk voor hun levenswandel of mag de overheid ze een juiste levensstijl opdringen? De geschiedenis van sociaal werk lijkt soms wel een eindeloze herhaling van dit soort dilemma's, die in steeds nieuwe gedaanten opduiken.

De redactie vroeg een aantal auteurs om deze dilemma's uit te werken. Onderstaande essays proberen steeds vanuit een andere invalshoek verbanden tussen de afzonderlijke vensters te laten zien. (Aanklikken en u komt op de plek waar de essays staan)

1. *Maria de Bie en Rudi Roose*, **De zorg om de jeugd en het eeuwige opvoedingstekort**
2. *Kristel Driessens en Dirk Geldof*, **Individu en/of structuur? Of wat wil het sociaal werk aanpakken?**
3. *Jos van der Lans*, **Worstelen met de staat**
4. *Jos van der Lans*, **Tussen zelfbeschikking en bemoeizorg**
5. *Bas Levering*, **Nature nurture: basisdilemma met beperkte praktische betekenis**
6. *Maarten van der Linde*, **Christelijk geloof en sociaal werk**
7. *Jan Steyaert*, **Formele en informele zorg, kemphanen of danspartners?**
8. *Wim Verzelen*, **Disciplineren en emancipatie: het DNA-profiel van het sociaal werk**

Overzichtscolleges geschiedenis sociaal werk

Op de onderwijspagina van de Canon Sociaal Werk Nederland staan sinds augustus 2009 zeven (powerpoint) colleges over de Geschiedenis van Sociaal Werk. Ze zijn voor iedereen beschikbaar, *open access*. Docenten en studenten kunnen ze gebruiken voor onderwijs en zelfstudie. Ze zijn in hun geheel te gebruiken; doe-het-zelvers kunnen ook naar hartelust knippen en plakken! De colleges zijn samengesteld door Maarten van der Linde.

[College 1](#): **Motieven voor sociaal werk** (16 dia's).

[College 2](#): **500-1500: Sociale hulp in de middeleeuwen** (28 dia's).

[College 3](#): **1500-1780: Sociale zorg in de tijd van 4xR: renaissance, reformatie, revolutie en republiek** (20 dia's).

[College 4](#): **1780-1860: Opvoeden, zorgen, redden in de eeuw van de humanitaire hervormingsbewegingen** (48 dia's)

Psychiatrie 1 (21-28) ; Jeugdzorg 1 (29-38); Verstandelijk gehandicaptenzorg 1 (39-46)

[College 5](#): **1860-1940: Beroepsontwikkeling in de eeuw van industrie, democratie, emancipatie en beginnende sociale overheid** (41 dia's)

Uitstapje sociaal-cultureel werk (dia 23-32)

[College 6](#): **1940-1980: Modern sociaal werk in de tijd van oorlog en opkomst verzorgingsstaat, tussen professionalisering en maatschappijkritiek** (61 dia's).

Creatieve therapie (14-23); MW (24-35); Psychiatrie 2 (36-39); Jeugdzorg 2 (40-45)
Verstandelijk gehandicaptenzorg 2 (dia 46-58)

[College 7](#): **1980-nu: Sociaal werk in de overgang van verzorgingsstaat naar zorgzame samenleving.**

Serie Pioniers van het Sociaal Werk

In deze serie in het vakblad *SoziO* zijn tot nu zeven afleveringen verschenen:

- **Femina Muller** (1826-1909), pionier van de kindercrèche. Een groot hart voor kinderen en verstand van organisatie' *SoziO* nr. 92, februari 2010. (auteur: Maarten van der Linde)
- **Otto Gerhard Heldring** (1804-1876). Vroom en praktisch: pionier van jeugdzorg en vrouwenhulpverlening. *SoziO* nr. 91, december, p. 28-31. (auteur: Maarten van der Linde)
- Dominee **Willem van den Bergh** (1850-1890), stichter van 's Heerenloo. Dienaar met als loon dat hij dit doen mag. *SoziO* nr. 89, september 2009, p. 18-21. (auteur: Jan Bijlsma)
- **Octavia Hill** (1838-1912). Het recht op schoonheid, licht en ruimte. *SoziO* nr. 88, juni 2009. p. 18-21. (auteur: Maarten van der Linde)
- **Johanna ter Meulen** (1867-1937). Pionier van outreachend sociaal werk. *SoziO* nr. 87, april 2009, p. 40-43. (auteur: Maarten van der Linde)
- **Willem Hendrik Suringar**, grondlegger reclasseringswerk. Een groot hart en een krachtige wil. *SoziO* nr. 85, december 2008, p. 40-43. (auteur: Marcel Krutzen)
- **Elisabeth Boddaert** (1866-1948). Wegbereider van de dagopvang voor schoolgaande jeugd. *SoziO* nr. 84, oktober 2008, p. 20-23. (auteur: Maarten van der Linde)

Geschiedenis van de gehandicaptenzorg

Christa Carbo, Max Paumen, *Liefdewerk en oud papier. De geschiedschrijving van de gehandicaptenzorg.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum. Het boek kost € 19,50. Bestellen:

http://home.bsl.nl/boek/9789031376025/Liefdewerk_en_oud_papier .

Lees het stukje onder Historische Mijlpaal op blz. 4.

Geschiedenis van de armenzorg

Aukje Zondergeld-Hamer, *Een kwestie van goed bestuur. Twee eeuwen armenzorg in Weesp (1590-1822).* Hilversum: Verloren, 2006.

Het beeld van de vroegere armenzorg wordt weer wat scherper. Het was niet statisch, maar dynamisch want paste zich aan nieuwe noden aan. Armenzorg was en bleef een lokale aangelegenheid. De beperkte pogingen van de centrale overheid om greep te krijgen op het sociale beleid van de steden liepen op een mislukking uit. Effectieve overheidscontrole begint na 1815, bijvoorbeeld als weeshuizen gedwongen worden kinderen boven zes jaar naar 'het Pauperparadijs' Veenhuizen te sturen. Interessant is dat de bevoorrechte gereformeerde diakonie in de 17^e eeuw niet discrimineerde; zij ondersteunde ook anders-gelovigen. Zie voor bespreking in TSEG: <http://www.tseg.nl/2009-3/recensies.pdf> . Daar ook andere mooie studies gesignaleerd.

Albert Buursma, *'Dese bekommerlijke tijden'. Armenzorg, armen en armoede in de stad Groningen, 1594-1795.* Assen: Van Gorcum, 2009. Deze prachtige en interessante dissertatie staat online:

<http://dissertations.ub.rug.nl/faculties/arts/2009/a.buursma> .

Uit de aankondiging een paar citaten:

Uit zijn onderzoek komt een beeld naar voren van een stad met een uitgebreid netwerk aan instellingen voor armenzorg. Zo waren er onder meer gasthuizen, armenhuizen, werkhuisen, weeshuizen, dolhuizen voor krankzinnigen, beterhuizen voor asocialen en tuchthuizen voor armen en criminelen. Als eerste stad in Nederland bood Groningen, op initiatief van medicus Petrus Camper, in 1763 medische zorg aan armen. Zo kreeg de onderste laag van de bevolking elementaire medische verzorging en konden studenten praktijkervaring opdoen. ...

De armenzorg werd per wijk geregeld. In elke wijk ("kluft") hielden twee diakenen toezicht op de armen, en kenden uitkeringen in geld en brood toe. In het begin van de zeventiende eeuw werden ook boter, kleding, schoeisel en turf uitgedeeld. Maar vanaf 1681 aten de armen weer droog brood – de diaconie kon zich geen beleg meer veroorloven. Ook voor straf werd er wel "bezuinigd".

Buursma: "De diakenen kenden hun pappenheimers. Wie zich niet gedroeg zoals het hoorde, werd gekort op zijn uitkering." Verkwisting, foute huwelijksmoraal, 'ergerlijk leven' en 'quaat gedrag' werden bestraft. In de achttiende eeuw, toen het belang van onderwijs toenam, werden ook ouders van kinderen die spijbelden van school gekort op hun uitkering.

Door de sterke sociale controle was frauderen met uitkeringen bijna onmogelijk. Wie bijvoorbeeld inkomsten uit werk verzweg, liep al snel tegen de lamp wanneer een diaken met de buurman of een familielid sprak. Buursma: "Het is een gewaagde stelling, maar misschien fraudeerden degenen die de uitkeringen verstrekten nog het meest." In zijn onderzoek stuitte hij onder meer op verhalen over bakkers die te weinig meel in het brood voor de armen stopten, beheerders van weeshuizen die feestjes bouwden met de pannenkoeken en het spek waarmee ze weeskinderen hadden zullen voeden, en een kistenmaker die zulk slecht hout voor een lijkstaf voor de diaconie gebruikte, dat het lijk er bij het dragen doorheen zakte.

Geschiedenis van de Maatschappelijke Opvang

Fred Penninga, *Dit is uit hun leven een greep. Van bedeling naar zorgtoewijzing: de overgangsentwikkeling in de Utrechtse Maatschappelijke Opvang.* In opdracht van Centrum

Vaartserijn. Uitgave door TULIP, Tekst en Uitleg Literaire Publicaties, 2009. 112 blz.

Een heel leesbaar, fraai geïllustreerd en leerzaam boekje. Het verhaal begint in 1936 met het St. Benedictus Labre Huis als opvang van 'katholieke daklozen'. Ook in andere steden zijn er Labre-huizen. De befaamde kardinaal De Jong wordt over de streep getrokken want 'al deze mensen komen terecht in handen van het Leger des Heils, waar zij gedwongen godsdienstoefeningen moeten bijwonen, of in handen van houders van volkslogementen, waar ze over het algemeen geheel en al afzakken.' Er is een werkplaats, een stencilbedrijf en Oud Papier-inzamelbedrijf. Ook van daklozen wordt verwacht dat zij de handen uit de mouwen steken. Tot begin jaren 1980 staat de opvang onder leiding van bevlogen, zorgzame en tegelijk ook strenge paters. In de jaren 1980 heerst een commune-achtige toestand waarop een periode van verzakelijking volgt. Anno 2010 is het centrum ingebed in de Utrechtse zorgketen van de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg. Ik belde naar Centrum Vaartserijn (030-219 2620) en kreeg het boek toegestuurd.

Geschiedenis van de opleidingen

Famke Kalkman, *De School voor Maatschappelijk Werk. Zoektocht naar een Identiteit, 1899-1919.*

Universiteit Utrecht, 2009. 63 blz. Digitaal beschikbaar:

<http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0722-200905/Masterthese.doc>

Famke Kalkman analyseert in haar masterthese Geschiedenis de discussies in het bestuur van de eerste school voor maatschappelijk werk (1899 gesticht in Amsterdam) over identiteit en koers van de opleiding. Wat is het doel van de opleiding? Opleiden van professionele werkers die helpen de sociale kwestie tot een oplossing te brengen? Die dienstbaar zijn aan de verheffing van de arbeidersklasse? Of gaat het vooral om de emancipatie van de vrouw? Hoe moet de verhouding zijn tussen theorie en praktijk? Algemene culturele en persoonsvorming en vakkennis? Een discussie die ook nu wordt gevoerd.

Geschiedenis van de volksontwikkeling

Christianne Smit was begeleider van de masterthese van Famke Kalkman. Zij is docent aan de UU, Afdeling Politieke Geschiedenis, promoveerde in 2002 op de invoering van de inkomstenbelasting en publiceert regelmatig over onderwerpen uit de volksontwikkeling, o.a.:

- "'Hunne scherpte van geest vrijwillig dienstbaar aan de verheffing der gezonkenen". Toynbee-werk vanuit de universiteiten in Nederland', in: L.J. Dorsman en P.J. Knegtmans, *Stille wijkplaatsen? Politiek aan de Nederlandse universiteiten sedert 1876* (Hilversum 2006) 25-34;
- "'O, tint'le ook in ons dat hoog gevoel!" De weldadige hand der Toynbee-beweging', *De negen-tiende eeuw* 32 (2008) 67-85.
- 'Uit de dagboeken van N.G. Pierson', in *Onvoltooid Verleden*, 1999, nr.6, open access: <http://www.onvoltooidverleden.nl/index.php?id=170>

- 'Een vrijgevochten vrouw. Maria W.H. Rutgers-Hoitsema (1847-1934)', in *Onvoltooid Verleden*, 1998, nr.4, open access: <http://www.onvoltooidverleden.nl/index.php?id=210>

In 2008 verscheen onder haar redactie de bundel *Fatsoenlijk vertier: Deugdzaam ontspanning voor arbeiders vanaf 1870*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 200 p.

Van de volgende masterthese was zij ook de begeleider:

Guido Rooze, Sebald Rudolf Steinmetz (1862-1940). Verheffer van het volk. Masterthese Universiteit Utrecht, 2009. 58 blz. Digitaal beschikbaar: <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0813-200126/ScriptieSteinmetz.pdf>

Steinmetz is een grondlegger van de sociologie als wetenschappelijke discipline in Nederland. In het sociaal-cultureel werk is hij beroemd als 'de Nederlandse Toynbee' die in de jaren 1880 in zijn studeerkamer cursussen gaf aan arbeiders. Steinmetz probeerde ook andere studenten te bewegen om zich te wijden aan volksoopvoeding die hij zag als een middel om het volk zelfstandig en sterk te maken. In 1913 was hij oprichter van de (eerste) Volksuniversiteit Amsterdam. Steinmetz was actief als volksoopvoeder, maar was tegelijk ook een fervent eugenicus en sociaal-darwinist. Als biologisch determinist kon het er bij hem niet in dat het "gewone volk" zich door onderwijs werkelijk zou kunnen ontwikkelen. Hun sociaal achtergestelde positie was gevolg van hun aanleg en daar viel verder niets aan te veranderen. Een citaat van Steinmetz, in de scriptie aangehaald: ' [D]e gewonen en prullen [...] kunnen bewerkt worden, geestelijk gemasseerd zoveel men wil, door leeraars en hoogleeraars, men kan hen zetten voor stapels boeken, men kan ze naar concerten sturen en naar musea, maar het blijven toch altijd echte en complete prullen, zoals zij bij hun geboorte reeds waren.' Tegen deze achtergrond is het des te interessanter dat Henk van der Wielen en Hans de Vries Reilingh leerlingen van Steinmetz waren en in 1931 in Bakkeveen (Friesland) de volkshogeschool hebben opgericht en zich levenslang hebben ingezet voor volksontwikkeling en emancipatie, speciaal van de plattelandsbevolking.

Geschiedenis van de GGZ

Joost Vijselaar, Frank van Hoof en Ineke Kok,

'Van lappendeken naar regionale integratie. Trends in organisatie en beleid in de GGZ, 1970-2000.' *MGv* 64 [2009] 4, p. 223-238. *Ter voorbereiding van de studiemiddag.*

Joost Vijselaar, Frank van Hoof en Ineke Kok,

'Van overheidssturing naar marktwerking. Stand van zaken en toekomstscenario's in de GGZ.' *MGv* 64 [2009] 4, p. 239-255. *Ter voorbereiding van de studiemiddag.*

Discussiedossier rond standaardwerk: Harry Oosterhuis en Marijke Gijswijt-Hofstra, *Verward van geest en ander ongerief. Psychiatrische en geestelijke gezondheidszorg in Nederland (1870-2005)*. Houten: BSL, 2008. Drie banden, XIV + 1522 bladzijden.

Met bijdragen van o.a. Ali de Regt, Hans Pols, Timo Bolt. Repliek van de auteurs., in: *Bijdragen Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 2009, nr. 2, p. 209-240.

Een eerste kennismaking met dit reuzenboek biedt de bespreking door Marty van Kerkhof in het tijdschrift *Psy*, nr. 11, 2008: **'Liever behandelbare krankzinnigen dan ernstig geesteszieken'**, zie: http://www.psy.nl/fileadmin/files/psyarchief/Historie/Geschiedenis_van_de_psychiatrie.pdf

Geschiedenis van de Jeugdsector

Het tijdschrift *Jeugdbeleid* is m.i.v. van nummer 4, 2009, begonnen met de nieuwe rubriek **Het Museum**, want, zo schrijft hoofdredacteur René Clarijs:

'Het collectieve geheugen van de jeugdsector is bij slechts nog een zonderling aanwezig. Dat is ineffectief. Beleidsmakers en politici weten onvoldoende wat er in het recente verleden al geprobeerd is, en zij zijn niet op de hoogte dat menige beleidsinnovatie helemaal zo nieuw niet is. Om hun een spiegel voor te houden, opent de redactie in elk nummer van *Jeugdbeleid* de deuren van **Het Museum**, waar directe voorgangers van dit tijdschrift te weten *De Koepel*,

Mozaïek en het *Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening* de bezoeker inwijden in of herinneren aan het sectorale verleden.'

In nr. 4/2009 terug naar:

- *Mozaïek*, het oktober/novembernummer 1959 is geheel gewijd aan 'de psychohygiëne van de werkers in de kindbescherming.
- *Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening*, oktober 1984: "nog voor de "Adviesburo's voor jeugd en gezin" (zoek de overeenkomsten met de Centra voor Jeugd en Gezin van Rouvoet) tot volle wasdom konden komen (er waren er toen ca. 45), werd hen alweer de nek omgedraaid als gevolg van de IWAPV-nota (wie kent die afkorting nog?). Weg eerstelijns, laagdrempelige organisaties voor allerlei informatie- en hulpzoekers.'

Ook aanbevolen:

Marita Mathijssen, *Historische sensatiezucht. Over de moraal van de geschiedenis*. Huizinga-lezing 2009. Amsterdam/Rotterdam: Prometheus – NRC Boeken, 2009

Piet de Rooy, *Openbaring en openbaarheid*. Afscheidscollege als hoogleraar geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 2009.

NEEM ZELF EEN KIJKJE! <http://www.canonsociaalwerk.eu>

CANON
SOCIAAL WERK NEDERLAND

CANON
SOCIAAL WERK VLAANDEREN

CANON
SOCIAAL WERK INTERNATIONAAL